

«Проституція як соціальна проблема»

Зміст

Вступ.....	3
1. Історія виникнення проституції.....	5
2. Проституція як форма девіантної поведінки.....	9
3. Соціальна профілактика проституції.....	15
4. Зарубіжний досвід боротьби з проституцією.....	21
Висновки.....	27
Список використаних джерел.....	29
Додатки.....	31

Вступ

Проституція існувала, існує, і найшвидше, існуватиме в усіх країнах, незалежно від рівня культури та вжитих заходів проти неї. Упродовж багатьох століть це явище приваблювало увагу громадськості, сьогодні у період, коли увесь світ перебуває у полоні епідемії ВІЛ - інфекцій і венеричних хвороб, а проституція сприяє поширенню, ця проблема стає як ніколи актуальною. Також важливим є те, що більшість жінок починали свою «кар'єру» проститутки у підлітковому віці, що висвітлює проституцію саме як соціально-педагогічну проблему. До цього долучаються також проблеми, пов'язані з генофондом, з відтворенням здорового населення, оскільки для повії можливість народити здорову дитину істотно зменшується. Відбувається моральне падіння жінки: постійно наражаючись на приниження, вона втрачає сором, совість, віру, бридливість. Найчастіше проституція пов'язана з криміналом, наркобізнесом. Останнім часом побільшало дітей, котрі займаються проституцією, що зумовлює деградацію покоління. Практично в усіх країн світу сьогодні виникають суперечки легалізації чи заборони проституції. Всі ці нюанси вимагають рішення і глибокого вивчення цієї проблеми.

Значний внесок у вивчення проституції зробив німецький вчений Іоганн Блох. Його книга «Історія проституції» дає повну картину процесу історичного розвитку цього явища. Також проблему проституції досліджували Ю. Антонян, О. Безпалько, Р. Вайнола, М. Галагузова, Т. Говорун, О. Кікінежді, М. Ковальчук, В. Кравець, О. Петрашук, А. Протопопов, М. Рожков, Н. Савельєва та ін. У цих дослідженнях проституція розглядається як різновид девіантної поведінки, що виявляється у випадкових, нерозбірливих сексуальних стосунках не заснованих на особистій симпатії чи потягові і здійснюються за плату.

Мета: ознайомитись із таким соціальним явищем як проституція, дослідити її історію, причини виникнення та зарубіжний досвід її подолання.

Завдання дослідження:

1. Дослідити історію виникнення проституції.
2. Охарактеризувати проституцію як форму девіантної поведінки.

3.Розкрити зміст соціальної профілактики проституції.

4.Дослідити зарубіжний досвід подолання проституції.

Об'єкт: проституція як соціальна проблема.

Предмет: історичний, соціально-педагогічний аспекти проституції як соціального явища.

Для досягнення поставленої мети у ході дослідження застосовано загальнонаукові методи аналізу, синтезу, порівняння та узагальнення наукових публікацій.

Практичне значення дослідження полягає в намаганні проаналізувати проституцію як соціальну проблему, її вплив та наслідки для суспільства, способи подолання цього явища.

1. Історія виникнення проституції

Таке явище як інтим за гроші давно і широко відоме. Це найдавніша професія, яка має глибокі культурологічні, політичні та соціально-економічні коріння. Проституція існує понад тисячі років. В її історії дослідники виділяють три основних періоди:

- 1) епоха проституції-гостинності (жінка-рабиня пропонувала себе гостеві для утіх) у первісному ладі;
- 2) епоха священної проституції в азійських народів;
- 3) епоха легальної проституції в рабовласницьких державах Стародавнього Сходу.

Проституція – це багатогранне явище історії та культури людства, адже являє собою найстарішу професію, яка мала, має і матиме великий попит в різні часи та епохи [1].

У первісному суспільстві страхи людини перед природою сприяли зародженню та розвитку релігійних вірувань, а також цілої низки різних обрядів, звичаїв, ритуалів, які мали на меті умилостивити гнів багатьох культових богів. Однією з таких форм був нерегламентований і загальнодоступний сексуальний контакт із жінкою. До того ж схвалювалися сексуальні контакти з представниками інших племен, що «вприскувало свіжу кров» у плем'я. Жерці сприймали це як подарунок богам. Жіноча невинність віддавалася «у подарунок хоронителям культу». Містерії й церемонії, у яких проституція починає відігравати роль основного правила культу і які відбуваються навколо дерев'яних або кам'яних ідолів, зображують із усього людського організму тільки статевий апарат [1].

Першим, хто ввів податок на заняття проституцією, був афінський законодавець Солон. При ньому ж виникли борделі («діктеріони») з рабинь, що стояли голими біля входу і так заманювали клієнтів. Античні борделі розташовувалися на околиці міста, в пустельних і віддалених місцях, на ринку, гавані тощо. Основними клієнтами таких борделів були купці, моряки і

неодружені молоді люди. Проституцією займалися жінки (особливо рабині) такої професії, як, наприклад, танцівниця; були також чоловіки – повії і чоловічі борделі. Вищий шар повій – гетери (буквально «подружки»). Деякі з них прославилися видатним розумом і красою та відносинами зі знаменитими діячами. В їх числі була і знаменита Аспасія, гетера і власниця публічного дому в Мілеті, вона стала дружиною Перікла й перетворила його будинок в інтелектуальний центр тодішніх Афін. Нижчий шар повій – «поллаки», головним чином рабині. Їм заборонялося з'являтися в інших місцях Афін, крім борделів [5].

Будинки розпусти (диктеріони), створені Солоном, мали статус недоторканості. Відвідування таких закладів не було аморальним. Одружений чоловік, який відвідував їх і користувався послугами повій не міг осуджуватися за зраду, а кредитор не мав права переслідувати в будинках розпусти свого боржника. Безсумнівним було те, що проституція сприяла поширенню значної кількості венеричних захворювань, про які писав ще батько медицини – Гіппократ [5].

Проституція поділялася на певні категорії:

- релігійна проституція, за допомогою якої поповнювався бюджет храму;
- цивільна проституція зміцнювала фінансовий стан держави;
- естетична проституція (гетери-філософістки та гетери-наперсниці), до якої належали танцівниці, співачки і флейтистки. Вони задовольняли сексуальні потреби найвидатніших людей країни, були подругами їхніх дружин. Вони були освіченими і вихованими, цікавилися філософією та іншими науками;
- громадська – «працівниці кохання» храмів, публічних будинків задовольняли потреби «кохання» афінської молоді.

Незважаючи на офіційний статус повій у Стародавній Греції, вони не мали права самовільно покидати територію країни, вибирати місце проживання за містом чи державою.

У Стародавньому Римі проституція також отримала значне поширення, яка мала давні історичні традиції. До встановлення інституту шлюбу статеві стосунки були неупорядкованими й, за словами Тита Лівія, відбувалися як у тваринному світі. Тому повій називали вовчицями (Lupa), а їх житло мало назву Lupanar і згодом свята, які влаштовувалися на честь годувальниці Ромула, знаменитої повії Аса Laurentia називалися Lupercales. Але через бешкетування, які були постійним супутником цих свят, спровокували сенат Риму їх заборонити [5]. Значна кількість римлянок, намагаючись отримати певні кошти для свого існування, промишляли проституцією. З набіленими щокими і підведеними сажею очима вели своє давнє ремесло римські повії. Вони були всюди – біля стін Колізею, в театрах і храмах. Відвідування повії не вважалося у римлян чимось негожим. Дешеві жриці любові продавали швидкий секс в кварталах старого міста. Повії вищого рангу, підтримувані банщиками, діяли в римських термах. Ряди представниць найдревнішої професії поповнювалися за рахунок обдурених сільських дівчат, з якими підписувався договір, який вони повинні були відпрацьовувати в харчевнях і борделях. Легальним джерелом була работоргівля. Сутенери (вони існували вже в Стародавньому Римі), як худобу купували жінок, дослідивши попередньо їх тіла, а потім відправляли їх на заробітки.

Сексуальне використання рабинь було в Римі дозволено законом. Не каралось і зґвалтування рабині сутенером. Власники борделів широко використовували дитячу проституцію. Торгівля рабинями, що ставали повіями, приносила доходи, рівні доходам від вивозу і ввозу пшениці та вина. Постійно були потрібні нові молоді, стрункі жінки. Найбільший попит був на зовсім молодих ніжних дівчат, що відповідало педофільним нахилам римлян. Але ставлення до повій було зневажливе. Про це свідчить той факт, що «трудівниці кохання» не вносилися до цензів (списки населення), а реєструвалися в особливих списках, що означало відсутність громадянства. Повії носили спеціальний одяг, їм не дозволялося використовувати білі стрічки в зачісках.

Незважаючи на те, що повій час від часу суворо карали, били кийками,

кидали до в'язниць, ставили тавро, їх потреба в суспільстві залишалася значною. Сплачуючи великі податки, жриці кохання істотно поповнювали скарбниці міст, сприяли розвитку міжособистісних відносин з представниками інших країн тощо. Важливо підмітити, що у цей період часу проституція сформувалася як професія [5]. З часом релігія починає негативно відноситись до проявів блудництва і заперечує його як соціальне явище. Завдячуючи працям апостола Павла, вже після смерті Ісуса Христа стали активно розвиватися аскетизм і цінуватися цнотливість. Він разом з почесним монахом святим Антонієм зробили монахів і монашок атрибутом християнства, які повинні були бути прикладом високої християнської моралі. Святий Августин запропонував заборонити проституцію, тому що проституція «затопить суспільство». Повій, що провинилися за звідництво, карали тавруванням, відрізанням носа, вух, рук, ніг і навіть страчували. Римський папа Інокентій III у 1198 році оголосив чоловікам, які вступали у шлюб з повіями, повне відпущення гріхів. У той же час повії, навіть заміжні, не могли зватися «чесними жінками» [4]. Але, незважаючи на протидію церкви, проституція не була заборонена, а «трудівниці кохання» ходили до церкви на сповідь і їм відпускалися їхні гріхи. Взагалі, повіям заборонялося наближатися до вівтаря, а під час братських християнських трапез, сидіти поруч з жінками-християнками, носити золоті та срібні прикраси і одягатися у шовк, а також жити біля соборів і працювати в тавернах та постійних дворах для пілігримів.

У Візантійській імперії повії сплачували особливий податок. З часом імператор Юстиніан відмінив його і, крім того, дозволив вільним громадянам імперії одружуватися на повіях і таким чином сам подав приклад для наслідування. Його дружина у минулому була танцівницею і куртизанкою і, будучи імператрицею, не забувала про захоплення молодості. У спеціально організованій тюрмі вона перевиховувала повії. Крім того, танцівниці, які втратили роботу, перекваліфіковувалися і стали проводити танці не на честь Венери, а на честь Діви Марії.

У Середні віки, в час Великих географічних відкриттів сифіліс, який привезли моряки Колумба з Америки, заповонив Європу і проституція активно сприяла його поширенню.

Оборот ринку комерційних сексуальних послуг сьогодні становить мільярди доларів, у ньому задіяні мільйони людей у світі [9]. Наприклад, в Україні ситуація така: за офіційними даними на початку 2016 р. було зареєстровано 5510 повій, що, порівняно з попереднім роком, збільшилося на 8,3%. Проте, на думку голови управління Українського інституту соціальних досліджень, цю цифру, по меншій мірі, варто збільшити разів у 10. Сьогодні офіційна статистика про кількість жінок, яких залучено в проституцію і постраждалих від контрабанди і торгівлі жінками, лише формується. Проте неофіційні дані правоохоронних органів, соціальних служб, досліджень громадських організацій свідчить про значне поширення в Україні проституції і торгівлі жінками. Тільки з Ізраїлю за 1995-1997 роки близько 1,5 тис. жінок відправили назад у Росію та Україну. За даними посольства України у Греції, в Афінах і Салоніках перебуває понад три тисячі молодих жінок, втягнутих у легальну і нелегальну проституцію, у Туреччині – близько 5 тис [7].

2. Проституція як форма девіантної поведінки

У наш час серед дослідників виникає підвищена зацікавленість до проблеми девіантної поведінки. Вивчення відхилень у поведінці здійснюється в кримінології, юриспруденції, психології, соціології, соціальній роботі, педагогіці, медицині, антропології та має свою історію. Ще в античні часи славнозвісний Платон намагався дати пояснення відмінностям у поведінці людей. За поглядами мислителя, людина може мати «добру» та «погану» душу. Якщо людина володіє «доброю душею», то вона неминуче виявляє природжене прагнення до реалізації численних добрих справ. Учень Платона Аристотель вважав девіантну (злочинну) поведінку відхиленням від чеснотливості, яка є «серединою» (власне, нормою) людського життя. Тобто в кожній людині закладено певний прояв девіацій. Це явище не можна назвати суто негативним

чи позитивним, адже туди входять і людські емоції, і характер, і генетичний аспект [2].

Один із найвидатніших філософів та теологів початку Середньовіччя Аврелій (Блаженний), розглядаючи джерела людської поведінки, і, зокрема, девіантної, стверджував, що людина, з одного боку, відчуває потяг до гріховної тілесної природи, а з іншого – до Божественної благодаті. Думка і намір, які йшли врозріз із християнським уявленням про мораль, називалися філософом злочинними. На відміну від античних мислителів, він категорично наголошував, що атрибутом душі може бути тільки добро, а атрибутом тіла, матерії – лише зло і гріх [2].

Філософи епохи Відродження (XIV-XVI ст.) вважали, що людською поведінкою регулюють такі негативні зовнішні чинники як соціально-економічні, політичні умови та вади виховання. Еразм Роттердамський, займаючись безпосереднім аналізом девіантної поведінки, наголошував, що під впливом тілесних вад душа деяких людей схильна «хворіти», при цьому керівництво над людиною отримує тіло, що призводить до аморальної та злочинної діяльності.

Видатний англійський мислитель-гуманіст Томас Мор одним із перших назвав причинами злочинності соціальні умови, які самостійно можуть призводити до невихованості та аморальності. По-друге, Мор вказував, що злочинною може бути названа лише така людина, яка діє аморально та антисуспільно [7]. Мішель де Монтень вважав, що поведінка зрілої людини залежить загалом від виховання її у найніжнішому віці. На думку гуманіста, на її формування суттєво впливає відношення годувальниць, виховательок, а також батьків, які не повинні заохочувати жорстокість, неприборканість, зрадництво і тим самим активно сприяти формуванню антисоціальної, злочинної (девіантної) особистості [7]. Французький мислитель Вольтер визначав екзогенним джерелом моральної чи аморальної поведінки людини не релігійні догмати, а суспільні відносини між людьми у державі, які також

виступають у якості критерію моральності. Держава відповідала за людські відносини, за їх культуру, цінності тощо.

Одним із перших науковців, які безпосередньо ввели і широко застосовували поняття «девіація» та «девіантна поведінка», є відомий американський соціолог Роберт Мертон. Мертон вважає, що під поняттям «девіантна поведінка» повинна розглядатися поведінка такої особистості, яка при досягненні визначених культурою соціальних цілей є обмеженою у застосуванні інституціоналізованих засобів [10]. У свою чергу, інший відомий представник соціологічної науки – Ірвінг Гофман – розвиваючи мертонівське бачення, наголошує, що всі члени соціуму можуть розглядатися як більшою чи меншою мірою девіантні, оскільки ніхто повною мірою не відповідає усім без винятку нормативам прийнятної поведінки і за певних обставин кожна людина обов'язково виявляє суспільно засуджувані якості. У когось вони проявляються більше, у когось менше. Усе це залежить від людини, від ситуації, в якій вона знаходиться [10].

Основними критеріями, які дозволяють ідентифікувати відхилення у поведінці, на думку О. Змановської є:

1. Розлад поведінки – це поведінка, яка відхиляється від найбільш важливих у даному суспільстві в даний час соціальних норм. Іншими словами, це будь-які дії, які не відповідають існуючим законам, правилам, традиціям і соціальним установам.

2. Несхвалення (негативна оцінка та осуд) з боку інших людей поведінки (розладів у ній) і особистості, яка її проявляє. Несхвалення, насамперед, виконує функцію соціальної санкції – покарання небажаного явища. З іншого боку, засудження часто призводить до таких негативних наслідків, як стигматизація особистості – навішування на неї ярликів, які перешкоджають позитивним змінам і підсилюють небезпечну ізоляцію.

3. Особливістю поведінки, що відхиляється, є те, що вона завдає реальних збитків самій особистості або оточуючим людям. Це може бути дестабілізація існуючого порядку, спричинення моральних і матеріальних збитків іншим

людям, фізичне насилля і спричинення болі, погіршення здоров'я. В крайніх випадках девіантна поведінка несе безпосередню загрозу життю, наприклад, суїцидальна поведінка, насильницькі злочини, вживання сильнодіючих наркотичних речовин.

4. Девіантну поведінку переважно можна охарактеризувати як таку, що стійко повторюється (багатократна або тривала). Ця особливість має виключення, наприклад, навіть однократна суїцидальна спроба є досить серйозною небезпекою і може розцінюватися як відхилення у поведінці особистості.

5. Розлад поведінки немов би узгоджується із загальною спрямованістю особистості. При цьому поведінка не повинна бути наслідком нестандартної ситуації, як, наприклад, у випадку посттравматичного синдрому, або наслідком самооборони при наявності реальної загрози життю.

6. Розлад поведінки не повинен цілком ототожнюватись із психічними захворюваннями або патологічними станами, хоча і може поєднуватись з останніми. У випадку психічного розладу має місце патологічна поведінка психічно хворої людини. Патологічна поведінка відхиляється від медичних норм, потребує першорядного медичного втручання і вивчається психіатрією, як, наприклад, девіантна поведінка психічно хворих. У той же час за певних умов девіантна поведінка може переходити у патологічну. Наприклад, залежна поведінка може перерости в системне захворювання – алкоголізм, наркоманію. Таким чином, особистість із девіантною поведінкою може займати будь-яке місце в континуумі психопатологічних проявів «здоров'я – передзахворювання – хвороба».

7. Розлад поведінки супроводжується різними проявами соціальної дезадаптації. В свою чергу, стан соціально-психологічної дезадаптації може бути самостійною причиною відхилень у поведінці особистості.

8. Розлад поведінки має виражену індивідуальну своєрідність. Одні й ті ж види девіантної поведінки по-різному проявляються у різних людей. Індивідуальні відмінності зачіпають мотиви поведінки, відношення до неї самої

особистості, форми прояву, динаміку, частоту і ступінь вираженості. Ступінь вираженості є однією з найбільш важливих характеристик девіантної поведінки. Вона може варіювати від досить нешкідливих проявів до тотального порушення життєдіяльності особистості [11].

Отже, виходячи з вищенаведеного, девіантною поведінкою вважається стійка поведінка особистості, яка відхиляється від найбільш важливих соціальних норм, і яка спричиняє реальні збитки суспільству або самій особистості, а також яка супроводжується її стійкою дезадаптацією. Відповідно, соціальна норма визначає межі, міру, інтервал допустимої (дозволеної або обов'язкової) поведінки, діяльності індивідумів, соціальних груп та соціальних організацій, які історично склалися в конкретному суспільстві.

Соціологія розглядає девіантну поведінку як соціальне явище, яке можна класифікувати за наступними ознаками:

- індивідуальні або масові (в залежності від «соціального масштабу» порушень);
 - за значимістю наслідків;
 - у залежності від суб'єкта порушень: відхилення у поведінці окремих людей, неформальних груп (наприклад, кримінальні підліткові групи), умовних соціальних груп (наприклад, зловживання психоактивними речовинами серед неповнолітніх) і т. д.;
 - у залежності від об'єкта порушень: економічні, побутові, майнові порушення, злочин проти особистості та інше;
 - за часовим критерієм: короткострокові та тривалі;
 - за критерієм наслідків: ті, що безпосередньо викликають шкідливі наслідки і створюють потенційну небезпеку;
 - здійснені шляхом діяльності чи бездіяльності та ін.

За типом соціальної норми, що порушується, розрізняють наступні види соціальних відхилень: правопорушення (злочинність); пияцтво (алкоголізм);

зловживання наркотиками та іншими психоактивними речовинами; самогубство; бродяжництво; аморальна поведінка; проституція; хуліганство (делінквентність); схильність до деструктивних культів і т. д. [12].

Деякі види відхилень у поведінці можуть «переміщуватись» у межах континууму «норма – патологія» в область хворобливих проявів і ставати предметом клінічної медицини. Так, наприклад, епізодичне вживання наркотиків у медичних цілях може набувати форми зловживання (психологічної залежності) і розвинути у хворобливу пристрасть із ознаками фізичної залежності (наркоманію). Медичні класифікації відхилень у поведінці ґрунтуються на психопатологічному та віковому критеріях. У відповідності з ними у межах клінічного підходу виділяють різноманітні поведінкові порушення індивіду, які відповідають медичним діагностичним критеріям, тобто досягають рівня захворювання [19].

Міжнародна класифікація захворювань (МКЗ) у розділі «Класифікація психічних та поведінкових відхилень» містить наступні поведінкові відхилення:

- психічні та поведінкові відхилення внаслідок вживання психоактивних речовин (алкоголю, наркотиків, тютюну, седативних та снодійних препаратів, стимуляторів, поєднання вживання або використання інших ПАР);
- поведінкові синдроми, пов'язані з фізіологічними порушеннями та фізичними факторами (розлади у харчуванні, розлади сну неорганічної природи, статева дисфункція, не обумовлена органічним розладом або захворюванням, психічні та поведінкові розлади, пов'язані з післяпологовим періодом, зловживання речовинами, які не викликають залежність, наприклад, стероїдами, вітамінами);
- розлади звичок та потягів (патологічна схильність до азартних ігор, патологічні підпали – піроманія, патологічні крадіжки – клептоманія, виривання волосся – трихотиломанія, інші розлади звичок та потягів);

- розлади сексуальних вподобань (фетишизм, фетишистський трансвестизм, ексгібіціонізм, вуаєризм, педофілія, садомазохізм, множинні розлади сексуальних вподобань) [14].

Отже, враховуючи все вище сказане, проституцію вважають видом девіантної поведінки за типом соціальної норми, що порушується, і класифікують за наступними ознаками:

- за змістом поведінки – проституція є деструктивною поведінкою, що наносить шкоду суспільству та людині, тим самим руйнуючи їх;
- за типом поведінки – є делінквентною і аутодеструктивною поведінкою;
- за формою поведінки – є безвідповідальною і аморальною поведінкою, при цьому часто поєднуючись з агресією, зловживанням психоактивними речовинами і аномаліями сексуальної поведінки.

Враховуючи основні критерії, що дозволяють говорити про відхилення у поведінці, проституція має десоціалізуючий і дезадаптуючий вплив на особистість. Згідно чинного законодавства України, проституція вважається правопорушенням і злочином. Таким чином, проституція займає своє законне місце серед видів девіантної поведінки.

3. Соціальна профілактика проституції

Аналіз практичної роботи щодо здійснення профілактики у сфері секс-бізнесу показав, що серед пріоритетних завдань, що здійснюються державні соціальні служби, окремий напрямок із профілактики проституції відсутній. Можна виділити лише окремі випадки здійснення такої роботи в контексті реалізації окремих програм, спрямованих на інші групи девіантної поведінки. Ряд таких програм набув загальнодержавного рівня, оскільки вони були затверджені на рівні уряду і мають часткове фінансування з державного бюджету [3].

Починаючи з 1997 року, у напрямку запобігання торгівлі людьми, особливо жінками та дітьми, ліквідації всіх форм дискримінації та насильства у суспільстві, сприяння дотриманню прав людини, гендерної рівності та захисту

прав дітей в Україні працює міжнародний жіночий правозахисний центр «Ла Страда – Україна». Центр «Ла Страда – Україна» є засновником та членом Міжнародної асоціації «Ла Страда» (2004 р.), в яку також входять партнерські організації з Нідерландів, Польщі, Чехії, Болгарії, Македонії, Молдови, Білорусії, Боснії та Герцеговини. Організація має розгалужену систему своїх представництв в Україні, яка плідно взаємодіє з представниками правоохоронних органів та прикордонних військ. За даними «Ла Страда – Україна», серед жінок, які потерпіли від торгівлі людьми, 60-70% складають молоді жінки, які потрапили у тенета секс-індустрії. Поточна діяльність цієї організації передбачає проведення інформаційної та превентивно-освітньої кампаній серед жінок, які виїжджають на роботу за кордон, лобювання, надання соціальної допомоги потерпілим від торгівлі людьми, реабілітацію, роботу Національної «гарячої лінії» з питань торгівлі людьми та Національної «гарячої лінії» з питань насильства. Нова програма «Ла Страда – Україна» передбачає вже не запобігання, а протидію торгівлі людьми, а, отже, опосередковано – і запобігання втягненню жінок у заняття проституцією. Відповідно постанови Кабінету Міністрів України про затвердження типового положення про центри реабілітації для потерпілих від торгівлі людьми, в Україні створені притулки (центри реабілітації) для осіб, які постраждали від торгівлі людьми. Функціонування таких притулків є невід'ємною частиною успішної реабілітації потерпілих. Необхідність поселення в притулок може виникнути у випадку, коли потерпілу після її повернення в Україну не приймає родина. Причин для цього може бути безліч – від корисливих (члени родини можуть залежати від грошей, які заробляла жінка; претендувати на квартиру, інше майно тощо) до суто особистісних (чоловік знайшов собі іншу жінку). При цьому родина може не знати про характер роботи, яку довелося виконувати жінці та її проблеми. Більшість потерпілих від торгівлі людьми ніколи не розповідали родинам про свої реальні проблеми, а, навпаки, надсилали листи, у яких повідомляли, що в них усе добре. Найчастіше, довідавшись, що жінка (мати, дочка чи дружина) надавала секс-послуги, такі родини можуть

відмовитися від неї. При виникненні подібних ситуацій соціальні працівники можуть запропонувати їй тимчасовий притулок для проходження курсу реабілітації, а потім допомогти знайти роботу із забезпеченням житлом чи допомогти налагодити стосунки з рідними. Причиною поселення в реабілітаційний центр можуть також бути проблеми з фізичним чи психологічним здоров'ям. У деяких реабілітаційних центрах потерпілі можуть пройти обстеження і лікування, а також курс психологічних консультацій. Сьогодні в Україні діють кілька спеціалізованих реабілітаційних центрів для потерпілих від торгівлі людьми. Один із них – реабілітаційний центр «Ассоль», який працює в Одесі з 2000-го року при громадському русі «Віра. Надія. Любов». Із 2000 року в м. Харкові при Харківській міській громадській організації «Світ жінок» створений притулок для потерпілих від торгівлі людьми і домашнього насильства. На початку 2003 року в Тернополі на базі благодійної організації «Карітас - Тернопіль» почав свою роботу притулок для жінок, які постраждали від насильства. Потерпілі від торгівлі людьми становлять більшість клієнтів притулку. Починаючи з 2002 року, Міжнародна організація з міграції (МОМ) відкрила в Україні ряд реінтеграційних центрів для потерпілих від торгівлі людьми, які діють на базі неурядових організацій (НУО) і входять до мережі громадських організацій – партнерів представництва МОМ в Україні. Види реінтеграційної допомоги МОМ включають: медичну та психологічну допомогу, безпечне повернення додому, професійне навчання, розвиток малого підприємництва, реінтеграційні гранти, а також юридичну допомогу [4].

Слід зазначити, що в Україні на сьогоднішній день робота з жінками, які залучені до комерційного сексу, проводиться в контексті профілактики наркоманії, ВІЛ/СНІДу та інфекцій, що передаються статевим шляхом. Діяльність у цьому напрямку здійснюється в рамках підходу «Зменшення шкоди» і здебільшого спрямована на мінімізацію проблем, пов'язаних із проституцією, зокрема: розповсюдження венеричних захворювань, у т. ч. і ВІЛ-інфекції, соматичних хвороб, які супроводжують заняття проституцією та

ін'єкційне вживання наркотиків, насилля у середовищі секс-бізнесу, зв'язок проституції з іншими видами девіацій (вживання наркотиків, злочинність), небезпечна сексуальна поведінка тощо. В Україні програми «Зменшення шкоди» реалізуються неурядовими організаціями з 1996 року. В 2000 році в рамках цих програм виокремився напрямок – профілактика ВІЛ/ХПСШ серед жінок, які залучені до комерційного сексу. На сьогоднішній день цей напрямок реалізується в 23 регіонах України переважно неурядовими організаціями і охоплює послугами близько 19,5 тисяч жінок, які працюють у сфері секс-бізнесу. Він включає в себе:

- забезпечення суб'єктів комерційного сексу засобами попередження зараження ВІЛ та інфекціями, що передаються статевим шляхом, зокрема це презервативи та дезінфікуючі засоби; для жінок секс-бізнесу, які є споживачами ін'єкційних наркотиків, передбачена участь у програмах обміну шприців;
- проведення вуличної роботи (аутріч-роботи) з пов'язаними на «їх території»: на вулиці, об'їзних трасах, вдома, у притонах, у місцях вживання наркотиків (шляхом аутріч-роботи розповсюджуються засоби безпеки, ліки, дезінфектанти, література, інформація про адреси закладів, де можна отримати допомогу тощо);
- надання консультацій соціальних працівників та фахівців (психолог, юрист, лікар, фахівець із реабілітації);
- проведення інформаційно-освітньої діяльності з пов'язаними шляхом розповсюдження профілактичної літератури, проведення тематичних тренінгів щодо формування безпечної сексуальної поведінки, правової освіти;
- проведення адвокативних заходів, спрямованих на захист прав та лобювання інтересів жінок секс-бізнесу;
- залучення жінок секс-бізнесу, які вживають наркотичні речовини ін'єкційним шляхом, до замісної терапії – призначення та прийом замісних наркотичних препаратів в умовах медичного контролю замість неконтрольованого, ризикованого, шкідливого прийому вуличних наркотиків

(для осіб з тяжкою формою наркозалежності, які мають безуспішний досвід реабілітації);

- переадресація і соціальний супровід жінок, залучених до проституції, в державні установи для обстеження, лікування, реабілітації тощо;
- залучення ВІЛ-інфікованих жінок до програм антиретровірусної терапії, попередження вертикальної трансмісії ВІЛ від матері до новонародженої дитини;
- залучення секс-робітниць, залучених у сферу комерційного сексу до участі у групах самопомоги і взаємопідтримки;
- сприяння соціальному підприємництву – створення бізнес-підприємств на базі НУО із залученням клієнтів програм «Зменшення шкоди». Активістки із числа жінок, залучених до комерційного сексу приймають участь в якості волонтерів у роботі профілактичних програм (у т. ч. і «Зменшення Шкоди») за методом «рівний-рівному» [18].

У 2002 році неурядові організації, які реалізують програми «Зменшення шкоди» в Україні, об'єдналися у Всеукраїнську Асоціацію Зменшення Шкоди (ВАЗШ), яка налічує на сьогодні близько 57 НУО. З 2006 року ВАЗШ є членом міжнародної мережі по захисту прав секс-працівників (SWAN) і створює у своїй структурі мережу секс-працівників, головними завданнями якої є:

- захист прав секс-працівників у контексті отримання доступу до профілактичних програм, медичного обслуговування, соціальних та юридичних послуг;
- участь у державних і політичних обговореннях проблем, пов'язаних із секс-роботою;
- запобігання залученню у секс-бізнес неповнолітніх (профілактика підліткової проституції).

Стосовно центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (СССДМ), то їх діяльність здійснюється відповідно до Законів України та загальнодержавних програм щодо соціальної роботи із сім'ями, дітьми та молоддю. Адресна

соціальна робота з різними категоріями клієнтів здійснюється через діяльність спеціалізованих служб центрів СССДМ:

- спеціалізовані служби соціальної підтримки сімей «Родинний дім» забезпечують соціальний супровід неблагополучних, багатодітних, прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу, займаються підготовкою молоді до сімейного життя;

- спеціалізовані служби «Телефон довіри» надають доступну кваліфіковану, анонімну та безкоштовну соціально-психологічну, консультативну, інформаційно-довідкову та правову допомогу;

- мобільні консультативні пункти соціальної роботи здійснюють пропаганду здорового способу життя, репродуктивного здоров'я, профілактику негативних явищ, поширюють знання про ВІЛ-інфекцію, СНІД, ІПСШ тощо серед дітей, молоді та різних категорій сімей у сільській, гірській місцевостях, де відсутні стаціонарні спеціалізовані заклади соціальної роботи;

- служби соціального супроводу молоді, яка перебуває у місцях позбавлення волі та повернулася з них, здійснюють соціальний супровід цих категорій неповнолітніх та молоді;

- кризові центри соціально-психологічної допомоги діють у формі кризового стаціонару та надають термінову чи довготривалу соціально - психологічну допомогу, тимчасовий притулок і харчування, забезпечують захист прав клієнтів, які перебувають у кризовій ситуації чи складних життєвих обставинах, пов'язаних із стихійним лихом, скоєнням по відношенню до них злочину, насильством у сім'ї, іншими надзвичайними обставинами.

Стосовно питань соціально-педагогічної профілактики проституції – як одного з видів девіантної поведінки – в Україні існує певна неузгодженість між роботою у цьому напрямку державних і недержавних закладів та організацій, яка виражається у відсутності чіткої взаємодії, особливо на місцевому рівні. Ця робота має часто ситуативний характер, спрямований на подолання наслідків, а не їх превенцію. Отже, слід констатувати, що відсутність систематичності, цілеспрямованості, узгодженості дій та комплексності у здійсненні соціальної

роботи з жінками секс-бізнесу майже не дозволяє отримати позитивні результати.

4. Зарубіжний досвід боротьби з проституцією

Потрібність проституції є спірним питанням у багатьох сучасних суспільствах. Незважаючи на те, що проституція розглядається як явище негативне та шкідливе, юридична оцінка цього соціального явища у різних країнах неоднозначна. В деяких із них існує заборона проституції, підкріплена юридичною відповідальністю: адміністративною або навіть кримінальною. В багатьох країнах кримінальна відповідальність встановлена лише за дії, які сприяють заняттям проституцією або залучення до неї. Вважаючись "найдавнішою" професією, вона часто розглядається як аморальне і навіть ганебне явище. Історія проституції бере свій початок з давніх-давен, коли священною проституцією займалися не заради вигоди, а з ритуальною метою. Протягом історії людства уряди постійно експериментували з регуляцією і дерегуляцією ринку секс-послуг, тобто заборонаю чи легалізацією [8].

Наприклад, у середньовічній Англії регулювання функціонування будинків розпусти включало заборону на примус до проституції та надання сексуальних послуг у святкові дні. Пізніше, в 1546 році, Генріх VIII здійснив невдалу спробу закрити борделі, щоб попередити розповсюдження сифілісу. Ухвалений три століття тому в 1864 році «Закон про інфекційні захворювання» дозволив поліції заарештовувати повій в портах і військових містечках та приводити їх на примусовий огляд для перевірки на наявність венеричних захворювань [13].

В роки російської громадянської війни у столичних містах і великих промислових центрах число повій помітно зменшилось. Збереженню проституції сприяла криза і розпад багатьох сімей, викликаних війною.

Це все призвело до того, що в кінці 1920-х років яскраво проявились дві тенденції боротьби з проституцією. Перша з них пов'язана із спробами жорстокого впливу на споживачів продажного кохання. На початку 1925-го року «Робоча газета» відкрила дискусію на тему відповідальності споживача

продажного кохання за свій вчинок. Редакція запропонувала застосовувати до споживачів – в залежності від частоти їх звернень до повій – наступні заходи: товариський осуд або догана, розголос, суспільний відкритий суд [12].

Друга тенденція проявлялась у зміні акцентів досліджуваної боротьби. Робилися спроби перейти від боротьби з проституцією до боротьби з проституткою. Створювались спеціальні профілакторії, трудові колонії тощо [15].

Щодо сучасних західних країн, то там застосовують різні підходи до проституції, іноді діаметрально протилежні. На одному боці спектру знаходяться такі країни як Німеччина та Нідерланди, де проституція не на вулицях (і навіть на вулицях) дозволена, але в той же час регулюється законодавчо, наприклад, стосовно вікових обмежень і ліцензування борделів [20]. На іншому боці – такі країни, як Швеція, де платний секс є протизаконним і тягне за собою кримінальне покарання у вигляді штрафів для клієнтів. Проте багато країн обрали середній шлях між цими двома крайнощами, коли одні види діяльності в індустрії комерційних сексуальних послуг заборонені, а інші дозволені. Наприклад, у Великобританії надання сексуальних послуг за гроші не вважається злочином, хоча існує ціла низка незаконних видів діяльності, пов'язаних з ним. Зокрема, домагання в громадському місці, пересування на авто в пошуку повій, сутенерство та звідництво вважаються злочинами. Крім того, закон передбачає кримінальну відповідальність за купівлю сексуальних послуг в осіб, які не досягли 18-річного віку, або в осіб, які "стали жертвами насильства". Також, забороняється володіти або керувати секс-закладами, борделями, якими вважаються приміщення, де знаходиться більше, ніж один працівник. Тим не менш, повії, які працюють самі на себе, жодним чином не порушують закон. Незважаючи на велику різноманітність різних підходів, більшість західних країн поділяють такий принцип - політика уряду повинна бути перш за все спрямована на зниження ризиків насильства, злочинів і поширення захворювань, що

передаються статевим шляхом, які пов'язані з індустрією комерційних сексуальних послуг, а не на покращення суспільної моралі чи подібні цілі.

Британські працівники комерційного сексу також можуть обирати, працювати їм на себе чи на агентство. В останньому випадку агентства можуть надавати послуги маркетингу (наприклад, розробки веб-сайтів), забезпечувати квартирами й певним захистом, а також домовлятися про ціну від імені секс-працівників, вираховуючи при цьому до 50% комісійних від заробітку [11]. Робота на агентство також забезпечує повіям додатковий захист та оптимізацію робочого часу, оскільки агентство може направляти декілька клієнтів з повіями в одну квартиру в різний час. Остання обставина дозволяє агентствам діяти в рамках закону, тому що в одному приміщенні в кожен момент часу присутній тільки один працівник.

Цікаво, що країни, які застосовують два діаметрально протилежні підходи відносно індустрії комерційного сексу, вважаються зразковими прикладами успіху. Наприклад, нещодавнє дослідження (Paul Bisschop, Stephen Kastoryano, Bas van der Klaauw, 2015) показало, що виокремлення спеціальних зон для вуличної проституції в Нідерландах на початку 1980-х сприяло зниженню злочинності [15]. Зокрема, «поява легальної зони для вуличної проституції сприяла зменшенню кількості зареєстрованих випадків сексуального насильства і зґвалтувань на 30%-40% протягом перших двох років. У містах, які визначили легальні зони для вуличної проституції з системою ліцензування» було також відзначено суттєве зниження злочинності, пов'язаної з вживанням наркотиків, а також стійкий ефект щодо посягань сексуального характеру.

Тим не менш, подібний позитивний ефект відзначається також і в Швеції, яка криміналізувала грошову винагороду за послуги інтимного характеру, прийнявши Закон про заборону проституції (1999 р.). У той же час, пропозиція сексуальних послуг залишається абсолютно легальною. В результаті істотного зниження попиту на сексуальні послуги, кількість повій різко скоротилась.

Тобто, в різних країнах існують свої методи та способи боротьби із проституцією, але одним із найбільш оптимальних способів вважається

легалізація проституції, адже викоринити її неможливо, а от упорядкувати та слідкувати за нею можна. Наприклад, у боротьбі із тіньовою економікою влади Угорщини йдуть на безпрецедентні заходи. Повіям тепер дозволено займатися своїм «бізнесом» офіційно. Про це напередодні заявили угорські чиновники. Представницям першої найдавнішої професії тепер дозволено виписувати клієнтам офіційні рахунки і квитанції. «Надаючи свої послуги легально, вони будуть платити податки і робити внески в системі соціального забезпечення» – так говорила Агнес Фолді, глава Асоціації захисту інтересів угорських повій. Вона зазначала, що мета легалізації зробити так, щоб сексуальні послуги сприймалися також як і будь-який інший вид діяльності, адже повії приходять в свою професію з найбільш вразливих верств суспільства, і в силу специфіки своєї роботи їм дуже важко, наприклад, взяти кредит на покупку житла. Асоціація, яку очолює Фолді, отримала грант в розмірі 86 тис. доларів за урядовою програмою національного розвитку, для того щоб кожна повія придбала ліцензію. По всій країні для жриць любові організуються консультаційні збори. У них вже взяло участь 20 повій, ще 500 зареєструвалися для участі, хоча організатори на перших порах розраховували тільки на сотню з гаком. Всього в Угорщині налічується від 7 до 9 тис. повій, при чому, в літні місяці, в період напливу туристів це число зростає до 20 тисяч. В угорській секс-індустрії крутяться великі гроші – 720 мільйонів доларів щорічно – і з цих грошей державі у вигляді податків нічого не перепало. Таким чином, сексуальний бізнес вважається найбільшим сектором тіньової економіки Угорщини. Однак тепер представниці першої найдавнішої професії нарешті будуть платити офіційні податки зі своїх доходів. Однак тому, що у кожній угорській повії з'явиться особистий податковий номер і ліцензія, зраділи не всі. Багато правозахисних організацій в країні критикують уряд за такі заходи. Противники сміливого державного рішення в один голос стверджують: немає ніяких свідочств, що легалізація «сексуального бізнесу» зробить життя повій краще. Зате значно краще почувається уряд, адже йдуть податки, та й сутенери секс-індустрії теж не в програті - їхні доходи значно зростають.

Щодо інших країн, то у Австрії повії можуть займатися пошуком клієнтів лише в нічний час та в окремих місцях. У Нідерландах проститутки мають свій профсоюз. У Франції проституція «як така» не заборонена. Однак ще з 1946 року заборонені публічні будинки і сутенерство, приставання на вулиці до потенційних клієнтів і проституція серед неповнолітніх. Повії, яка заговорила з чоловіками на вулиці, загрожує штраф до 1,5 тис. дол., а сутенеру- тюремне ув'язнення до 2 років. У Латвії 4 листопада 1998 кабінет міністрів Латвійської республіки прийняв «Правила щодо обмеження проституції», фактично визнавши проституцію як легальну професію. Звичайно, для «жриць кохання» є певні обмеження: вони всі мають бути повнолітніми, мати карту здоров'я, і надавати секс-послуги лише у власних або орендованих житлових приміщеннях. Як результат, у Латвії дуже багато так званих «індивідуалок». Секс-послуги надаються або в спеціальних салонах, або безпосередньо в гостях у клієнта. Ціни за інтим починаються від 25 лат (близько 30 євро). Комфортні умови для секс-туристів створено і в Греції. У цій країні будинки розпусти працюють абсолютно легально, а вартість послуг трохи нижча, ніж у тій самій Німеччині. Так, ціна повії в недорогому борделі в центрі міста – близько 30 євро. Виклик дівчини додому – від 70 євро. От тільки знайти серед «жриць кохання» гречанку – складно. Більшість повій в Греції – дівчата з України, Молдавії, Росії. Заняття проституцією також легальні: у Канаді, на більшій частині Мексики, в Бразилії, в Австралії, Новій Зеландії та Ізраїлі, а також в країнах південно-східної Азії (за винятком Філіппін і Китаю). Деякий час проституція була дозволена навіть в Ірані, де зараз знову обговорюється питання про легалізацію проституції, так як шиїтам дозволяється мати «тимчасових» дружин. У США проституція дозволена тільки в декількох графствах штату Невада. З економічної точки зору, аналізуючи індустрію комерційного сексу, варто враховувати максимальну ціну, яку клієнт готовий заплатити за сексуальні послуги, і мінімальну ціну, яка прийнятна для секс-працівника або секс-закладу. Кінцева ціна на секс-послуги в кожному конкретному випадку обумовлюється структурою ринку та переговорними

позиціями секс-працівника, агентства та клієнта. Будь-яке зростання ціни може привести до зниження споживання і таким чином скоротити негативні медичні та соціальні наслідки, пов'язані з проституцією. У цьому сенсі криміналізація проституції та її моніторинг можуть привести до збільшення мінімальної ціни, прийнятної для секс-працівника, у зв'язку зі зростанням витрат на підкуп правоохоронних органів, приховування діяльності або забезпечення напівлегального захисту. Легалізація проституції призведе до збільшення числа секс-працівників та обсягів платних сексуальних послуг в результаті скорочення витрат, включно з ризиками кримінального переслідування й взятками, як для клієнтів, так і для постачальників. Водночас легалізація дозволить секс-працівникам, секс-агентствам і клієнтам використовувати стандартні ринкові механізми для зниження ризиків у плані здоров'я та підвищення якості послуг. Тобто, легалізація проституції, швидше за все, сприятиме збільшенню обсягів реалізації комерційних секс-послуг, але також і зменшенню ризиків захворювань, що передаються статевим шляхом (ЗПСШ), і встановленню правових бар'єрів для неповнолітніх секс-працівників [16].

Тобто, з вище сказаного, ми можемо зробити висновок, що у різних країнах по-різному борються із таким соціальним явищем як проституція. Десь вона заборонена, десь дозволена, а ще десь частково існує або є підпільною.

Кожна країна сама обирає шляхи вирішення цієї проблеми, чи це буде легалізація, чи штрафи, чи часткова заборона. Ідеального вирішення немає, бо скрізь є свої нюанси. Навіть та сама легалізація не зможе повністю регулювати цю «професію», адже має свої негативні наслідки. (додаток А)

Висновки

Дослідивши дану тему, ми виявили, що проституція одна із найбільш стійких і традиційних форм девіантної поведінки. Вона існувала раніше, існує зараз, і буде існувати рівно стільки, скільки буде існувати попит на цей вид діяльності. Секс за гроші давно і широко відомий як найдавніша професія. Протягом багатьох століть це заняття приносило прибутки володарям притонів, сутенерам і, нерідко, приводило самих проституток до вершин влади.

Перші сліди проституції виявляються в Халдеї – стародавній колиці людства. Через торговельні відносини проституція поступово поширилась по всьому світі, а стародавні Афіни стали світовим центром цього явища. На сьогодні проституція отримала широке поширення. Не дивлячись на всі заборони, як і моральні, так і правові, в проституцію щороку втягуються все більше і більше жінок. За деякими даними тільки в США нараховується від 2 до 5 мільйонів проституток. А в Україні за неофіційними даними в секс-бізнесі працюють близько 250 тисяч представниць слабкої статі. А в зв'язку з економічною кризою це число буде зростати. Але найстрашніше – в Україні процвітає дитяча проституція, про що офіційно заявив представник ООН з питань торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії Хуан Мігель Петит під час візиту в Україну в кінці 2006 року. Очевидними є негативні соціальні наслідки проституції. По-перше, вона загрожує здоров'ю населення, поширюючи венеричні захворювання, а останніми роками ще і СНІД (Україна посідає 1-ше місце по поширенню ВІЛ-СНІДу серед країн Європи. По-друге, вона призводить до гноблення жінок, вимушених торгувати собою. По-третє, вона призводить до аморальності в суспільстві. По-четверте, вона тісно пов'язана зі злочинним світом. По-п'яте, до неї залучаються неповнолітні.

В боротьбі з цим негативним явищем намітилось декілька напрямків соціальної роботи:

- 1) заборона і повне викоренення проституції за допомогою правових і адміністративних заходів;
- 2) обмеження поширення проституції;

3) боротьба з проституцією шляхом систематичного виховання і освіти;

4) декриміналізація (проституція не забороняється і не карається, але і не визнається законом).

Простих і радикальних засобів боротьби з проституцією поки-що не існує. Ще один шлях боротьби з проституцією, це – її легалізація, яка передбачає юридичне визнання нього заняття, як законного виду діяльності, який регулюється і охороняється законом, з обов'язковою видачою ліцензій, сплатою податків. В цілому в українському суспільстві переважає негативне ставлення до проблеми легалізації проституції. Групу противників легалізації проституції в Україні складають переважно представники старшого покоління, в той час як серед прихильників законодавчого дозволу секс-послуг переважають більш молоді респонденти.

Боротися з проституцією як з соціальним явищем марно, але звести до мінімуму її негативні наслідки необхідно. Можливо, проституцію в Україні потрібно легалізувати за прикладом ряду західноєвропейських країн. Легалізація проституції в нашій країні призведе до зменшення кількості злочинів, полегшить медико-санітарний контроль, врятує проститутку від шантажу і домагань. Держава повинна контролювати проституцію. Контроль забезпечить дотримання прав людини, і крім усього іншого, принесе додатковий дохід в державний бюджет України. А для початку – треба виробити нові підходи щодо сексуального виховання підростаючого покоління. Можливо настав той час, коли в навчальних закладах крім одноразових кампаній, які проводяться медичними працівниками чи представниками служб молоді потрібно запровадити курс «Сексуальна культура», як це зроблено в багатьох країнах світу.

Список використаних джерел

1. Антонян Ю.М. Проституція глазами психолога // Общественные науки и современность. – 1993 . – №2. – 11 с.
2. Білецький В.В. Виправлення девіантної особистості: філософський погляд // НТШ-Донецьк. – Донецьк: Східний видавничий дім, 2003. – 156 с.
3. Воронцова Т.В., Пономаренко В.С. Школа проти СНІДу. Профілактика ризикованої поведінки: Посібник для вчителя. – К.: Алатон, 2004. – 256 с.
4. Діяльність громадських організацій з профілактики ВІЛ/СНІДу серед жінок секс-бізнесу: За результатами проекту «Створення мережі не- урядових організацій, які працюють із жінками секс-бізнесу в Україні» // О. Балакірева, Л. Андрущак, М. Варбан та ін. – К.: Український ін-т соціальних досліджень, 2000. – 176 с.
5. Дюпуи Е. Проституція в древности. – Кишинев, 1991. – 216 с.
6. Дьяченко А.П. Эксплуатация проституции в России. – М., 1999. – 96 с.
7. Зіненко О. Замальовки на панелі, або П'ять рівнів київської проституції // «Дзеркало тижня», 16 грудня 2000. – 10 с.
8. Гишинский Й. І. Чи ефективний заборона проституції //Соціологічний дослідження. – 1988, – № 6. – 19 с.
9. Голод С. І. Проституція в контексті зміни статевої моралі// Соціологічні дослідження. – 1988 – № 2. – 15 с.
10. Лебеденко В.І. Проституція: поняття, характеристика і правові засади профілактики її розповсюдження: Навчальний посібник. – Київ: Українська академія внутрішніх справ, 1994. – 32 с.
11. Іващенко В. Проблема відповідальності за заняття проституцією у законодавстві України // Юридичний журнал. – № 9. – 2005. – 20 с.
12. Лютий В.П. Соціальна робота з групами девіантної поведінки: Навчальний посібник. – К.: Академія праці і соціальних відносин, Християнський дитячий фонд, 2000. – 51 с.
- 13.Меренков А. В., Нікітіна М.Н. Соціально психологічний портрет сучасної повії// Социс. – 2000 – № 5. – 7 с.

14. Оржеховська В.М. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх. – К.: ВіАН, 1996. – 352 с.
15. Оцінка чисельності груп підвищеного ризику інфікування ВІЛ в Україні. Аналітичний звіт. // О. Балакірева, Л. Гусак, Г. Довбах та ін. – К.: Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні, 2005. – 41 с.
16. Рулон Хавеман та Маріан Війерс. Огляд законодавства про боротьбу з торгівлею людьми в Україні. – К. 2001.
17. Секс-бізнес в Україні: спроба соціального аналізу // О. Балакірева, Т. Бондар, Ю. Галустян та ін. – К.: Державний інститут сім'ї та молоді, 2001. – 159 с.
18. Технології соціально-педагогічної роботи: Навчальний посібник // За заг. ред. проф. А.Й. Капської. – К., 2000. – 372 с.
19. Щербань В. В. «Оцінка ризику розвитку девіантної поведінки у дітей з неблагополучних сімей». – К.: Національний Університет ім. Т.Г. Шевченка, 1990. – 21 с.
20. Діяльність органів внутрішніх справ по запобіганню торгівлі людьми / Навчальний посібник. – Х., 2001. – 202 с.

Додаток А**Десять причин не дозволити легалізацію проституції**

1. Легалізація – це подарунок сутенерам, торговцям людьми і секс-індустрії.
2. Легалізація сприятиме секс-індустрії та секс-торгівлі.
3. Легалізація проституції не контролює її, а лиш розширює.
4. Примноження таємної, прихованої та незаконної вуличної проституції.
5. Примноження дитячої проституції.
6. Легалізація не захищає жінок у сфері проституції.
7. Збільшення попиту на проституцію.
8. Легалізація проституції не сприяє охороні здоров'я жінок.
9. Легалізація не сприяє зміцненню права жінки на вибір.
10. Жінки, які перебувають в системі проституції, не хочуть її легалізації.